

Sandra
Križić Roban

Marina ili o fotografiji*

Ne znam kako na pravi način napisati in memoriam. Kome se obratiti – Marini koju sam poznavala godinama, sretala na izložbama, projekcijama, jednom čak i caféu na Saint-Germainu, zajedno s Piceljem kojeg isto više nema; obitelji, kolegama, javnosti koju većinom ne poznajem? Koje su riječi primjerene, kako se odmaknuti i ne pisati o sebi kroz drugog, iako je nemoguće drugog odrediti bez sebe.

Dvije su važne stvari zbog kojih ću pamtiti Marinu Viculin, dugogodišnju kustosicu i posljednje dvije i pol godine ravnateljicu Galerije Klovićevi dvori, ustanove u kojoj je provela svoj radni vijek. Ne samo provela, već u velikoj mjeri definirala izložbeni program podižući standarde, otvarajući se prema drugima, svijetu, prema fotografiji, zalažući se da dio svijeta dospije na gornjogradske zidove (ali i one zlarinske) kako bismo barem nakratko mogli uživati u postignućima odabranih autora.

Upravo u Klovićevima “dogodio” se 33. Zagrebački salon, za čijim spiralno uvezanim katalogom srebrnih korica često posežem. Iako je to bio Zabelov Salon (a i Igora Zabela, eto, više nema), uvijek sam smatrala da bez Marine taj Salon ne bi bio moguć. U “Nacrtu jednog objašnjenja”, kako je nasloвила svoj uvodni tekst, Marina Viculin sjajno se “poigrala” riječima i značenjima – započela je o neizvjesnosti onog što se izriče i onog što se čuje, o gluhoći (slučajnoj ili namjernoj, što ovisi o strani koju svatko

sam odabire) iako je sve izrečeno izravno i nedvosmisleno. Kako je sama tada napisala, “još uvijek me više zanimaju ljudi nego predmeti”, iako je bila svjesna da su *uši i oči loši svjedoci...*

Marina Viculin tim je Salonom promijenila mnogo toga, otvoreno priznajući prošle i buduće nesporazume koji su dio nadasve osjetljivog kustoskog posla. Iako je, kao i mnogi mi, istraživala i pisala o objektima, akcijama, o djelima, tendencijama i medijima, nju su prvenstveno zanimali ljudi koji su ih stvorili. Nije nikad poželjela biti kustoskom mega-zvijezdom, tek sugovornicom koja sluša i potiče, puna razumijevanja, koja jedinstvenim iskrenim osmijehom otklanja nedoumice i brige što su se nadvile nad nečiji umjetnički rad.

Osim njezinog i Zabelovog Salona, Marina mi je osobno važna zbog fotografije. Zbog višegodišnje serije studijskih izložbi u Kuli Lotrščak, čiji su neravni obijeljeni zi-

* Tekst je prvi puta objavljen u dvotjedniku *Zarez*, 30. siječnja 2015.

dovi bez pogovora prihvatili radove vrlo različitih autora. *Brzo okidanje* doista je funkcionirao kao leksikon suvremene hrvatske fotografske scene, mjesto provjere koje je počivalo na izuzetnom međusobnom uvažavanju kustosice i autora. Važna i zbog niza velikih retrospektivnih izložbi fotografa poput Nenada Gattina, Ivana Posavca, Josipa Klarice, Mie Vesovića, Petra Dapca koje je publici predstavila nakon dugotrajnog istraživanja, oboružana znanjima i senzibilizirana za umjetnost fotografije koja se predugo u našoj sredini razmatrala izvan umjetničkog konteksta. Zbog suradnje i poticaja koje je davala Hrvatskom fotosavezu u čijem je savjetu godinama sukreirala izložbeni i suodlučivala o publicističkom programu.

Kad je o fotografiji riječ, Marinu i mene dijelio je tanak procijep ("Fotografija kao medij nije i ne može biti jedina linija zajedništva", zapisala je); u njemu egzistiraju autori koje smo voljele, o kojima smo pisale i pratile njihov rad. Stijenke procijepa ispunjene su knjigama koje smo čitale, no nikad je nisam pitala koji su joj najdraži kritičari i teoretičari, pa čak ne znam ni tko su joj najdraži autori. Marina je fotografiji pristupala sa znatiželjom, puna pitanja koja se nije libila ostaviti neodgovorenima. Fotografija je bila njezina koža, opna koja joj je pružala sigurnost.

U onom procijepu zasigurno je i Barthes, koji kaže da fotografiju svatko gleda sam, što je u suglasju s Marininim stavom da do fotografije prodiremo iz one jedne točke koja je presudna u njezinom razumijevanju. A tu smo točku zaposjeli sami.

Fotografija jest mjesto dodira, a dodir je prema Marini mjesto saznanja. No, fotografija je i *hlapljivo svjedočanstvo* (bez Barthesa, naš bi jezik o fotografiji bio tek skroman analitički aparat, čini se); krhka je i dragocjena, istodobno emocionalna i racionalna. Fotografija je, poput Uspavane ljepotice, prekrivena prašinom koju nije moguće otpuhnuti s prizora, jer prašina je

njezin neizostavni dio. Fotografija koja ju je zanimala dio je kronologije koja nam je znana, no istodobno njezin osobni odabir unosi prekide u vremenski tijek. Perpetuiraju se pogledi, oni prekriveni prašinom i oni iz nekog drugog, "svježijeg" vremena koje se ne obazire na tradiciju.

Nemoćni smo pojmiti trajanje. Ne znam je li Marina doista uspjela biti "rastočena u drugima, u svima vama, u drugim ljudima"? Hoće li odluka da postoji kroz druge, kako stoji u predgovoru autorske izložbe *Volite li gledati druge ljude?* koju je s Igorom Kuduzom priredila 2007. godine, i da rečenice koje je napisala postoje samo dok ih čitamo, biti konačno potvrđena?

Draga mi je Marinina (ne)sigurnost u ono što vidi i u što gleda, skrupuloznost prema činu pisanja koji, kad nastupi, dovedi do "ludosti gledanja". Malo je autora/ica spremno priznati osobne nedoumice, rijetki će se usuditi o fotografiji pripovijedati stojeći na tankoj razdjelnici između fikcije i zbilje, zauzimajući poziciju i pripovjedača i povjesničara. Takvi su najosobniji Marinini tekstovi koje je uputila Posavcu, Gattinu, Vesoviću, Dapcu i Klarici, a sličnu je metodu vješto razradila i u kraćim tekstovima koje danas, na žalost, možemo gledati tek kao skice mogućih opsežnijih studija.

Rekla je: "Ja ne gledam stare fotografije." Ne mogu više zapitati što je to staro, kad je njezin osobni arhiv naprasno zaključan. Intelektualno skladište u kojem je katalogizirala tragove onog u što je gledala i što je vidjela, postalo je dijelom povijesnog pogleda u kojem počiva njezin doprinos znanju i jeziku o umjetnosti.

I eto, taj njezin jezik je tu i čitamo ga. Osobni će arhiv postati dio veće cjeline, i sve će biti dobro. Ves je i dalje na biciklu, Posavec otpuhuje kako samo on zna i uzima aparat u ruke. Pero katalogizira ono što je jednom vidio i snimio, Igor je u vlaku. Nitko ne zna koliko će trajati vožnja, a mi nećemo ostati *ravnodušni prema čudu onog što je bilo*. Barem se u nečemu ne slažem s Barthesom. ×